

Mehmet Emin ADIGÜZEL

Schimmel, Annemarie, Müslüman Toplumlarda İsim Kültürü, çev. Mehmet Emin Alp, İstanbul: Küre Yayınları, 2024, 159 s., ISBN: 978-605-7646-96-5

Öz

Bu çalışma, Annemarie Schimmel'in *Müslüman Toplumlarda İsim Kültürü* adlı eserini konu edinmekte ve kitabın temasını oluşturan isim kültürünü tarihsel, sosyolojik ve dilbilimsel yönleriyle ele alış biçimini değerlendirmektedir. Schimmel'in söz konusu eseri Arapça, Farsça, Türkçe ve diğer Müslüman toplumların dillerindeki adlandırma geleneklerinden modern dönem soyadı politikalarına kadar geniş bir zaman dilimini ve coğrafyayı içermektedir. Bu çalışmamızda Schimmel'in isimlerin toplumsal yapıyla, dinî sembolizmle, kimlik inşasıyla ve kültürel hafızayla kurduğu ilişkiyi nasıl yorumladığını ortaya koymak; eserin yöntemini, örnek kullanımını, ana tespitlerini ve katkı potansiyelini tartışmak amaçlanmaktadır. Çalışmada konu, içerik ve argüman bakımından tahlile dayalı nitel araştırma yöntemi benimsenmektedir. Yapılan incelemede, Schimmel'in isimleri, kültürel yapının bir unsuru olarak ele aldığı ve bunun eserin en güçlü tarafı olduğu tespit edilmektedir. *Müslüman Toplumlarda İsim Kültürü* adlı eserin, geniş coğrafi genellemeler içeren bazı kısımlarına rağmen, döneminin imkânları ve literatür birikimi içinde değerlendirildiğinde geniş muhtevası, dikkat çekici örnekleri ve ufuk açıcı yaklaşımıyla kapsamlı bir çalışma olduğu görülmektedir. Netice olarak eserin, adlandırma pratiklerinin saiklerini ve tarihsel değişimlerini göstermesi ve İslâm toplumlarında isim-kimlik ilişkisinin izini sürmeye imkân tanınması bakımından değerli bir başvuru kaynağı olduğu sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte eserin pratikte ağırlığını Hindistan, İran ve Türkiye'ye verdiği; buna ilaveten Malezya, Sudan ve Sahra Altı Afrika bölgelerindeki isim kültürüne dair sınırlı bilgi içerdiği görülmüştür. Ayrıca yazarın İslâm dünyasında isimler konusunu ele aldığı *Von Ali bis Zahra* isimli daha kapsamlı Almanca çalışmasının gözden kaçtığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İsim Kültürü, Annemarie Schimmel, Adlandırma Gelenekleri, Müslüman Toplumlar, Kimlik İnşası, Kültürel Hafıza.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni, Milli Eğitim Bakanlığı, Mersin/Türkiye
e-mail: mehmeteminadiguzel@gmail.com, ORCID: 0009-0008-5270-8584, RoR ID: <https://ror.org/00jga9g46>

ATIF: Mehmet Emin Adıgüzel, "Schimmel, Annemarie, Müslüman Toplumlarda İsim Kültürü, çev. Mehmet Emin Alp, İstanbul: Küre Yayınları, 2024, 159 s., ISBN: 978-605-7646-96-5". *Tahkik İslami İlimler Araştırma ve Neşir Dergisi* 17 (Haziran 2026), 203-216. DOI: [10.66746/tahkik.1829478](https://doi.org/10.66746/tahkik.1829478)

Makale Türü: Kitap İncelemesi

Geliş Tarihi: 24 Kasım 2025

Kabul Tarihi: 06 Nisan 2026

CC BY-NC | This paper is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial License
Etik beyanlar makalenin son sayfasında yer almaktadır. / Ethical statements are located on the last page of the article.

Schimmel, Annemarie, Müslüman Toplumlarında İsim Kültürü [Islamic Names], trans. Mehmet Emin Alp, İstanbul: Küre Yayınları, 2024, 159 pp., ISBN: 978-605-7646-96-5

Abstract

This study examines Annemarie Schimmel's *Islamic Names*, translated into Turkish by Mehmet Emin Alp as *Müslüman Toplumlarında İsim Kültürü*, and evaluates the way the book treats naming culture, its central theme, in its historical, sociological, and linguistic dimensions. Schimmel's work covers a broad span of time and geography, extending from the naming traditions of Arabic, Persian, Turkish, and the languages of other Muslim societies to the surname policies of the modern period. The aim of the present study is to show how Schimmel interprets the relationship that names establish with social structure, religious symbolism, identity construction, and cultural memory, and to discuss the book's method, its use of examples, its principal findings, and its potential contribution. A qualitative method based on the analysis of subject, content, and argument is adopted. The examination finds that Schimmel treats names as an element of cultural structure and that this constitutes the strongest aspect of the work. Despite certain passages that contain broad geographical generalizations, *Islamic Names*, when assessed within the resources and the scholarly accumulation of its own period, proves to be a comprehensive study by virtue of its extensive content, its notable examples, and its illuminating approach. It is therefore concluded that the book is a valuable reference work, since it reveals the motives behind naming practices and their historical transformations and makes it possible to trace the name-identity relationship in Muslim societies. At the same time, it is observed that in practice the book gives greater weight to India, Iran, and Turkey, while offering only limited information on the naming cultures of regions such as Malaysia, Sudan, and Sub-Saharan Africa. It is further noted that the author's more comprehensive German study on names in the Islamic world, *Von Ali bis Zahra*, has been overlooked.

Keywords: Naming Culture, Annemarie Schimmel, Naming Traditions, Muslim Societies, Identity Construction, Cultural Memory.

Religious Culture and Ethics Teacher, Ministry of National Education, Mersin/Türkiye
e-mail: mehmeteminadiguzel9@gmail.com, ORCID: 0009-0008-5270-8584, RoR ID: <https://ror.org/00jga9e46>

CITE: Mehmet Emin Adıgüzel, "Schimmel, Annemarie, Müslüman Toplumlarında İsim Kültürü [Islamic Names], trans. Mehmet Emin Alp, İstanbul: Küre Yayınları, 2024, 159 pp., ISBN: 978-605-7646-96-5". *Tahkik Journal of Critical Editions of Islamic Manuscripts* 17 (June 2026), 203-216. DOI: [10.66746/tahkik.1829478](https://doi.org/10.66746/tahkik.1829478)

Article Type: Book Review

Date Received: 24 November 2025

Date Accepted: 06 April 2026

Giriş

İsim koyma pratikleri, bir toplumun duygu dünyasını, inanç sistemini, estetik beğenisini ve ortak kimliğini görünür kılan en temel kültürel göstergelerden biridir. Bir bireyin yahut bir topluluğun ad

tercihleri, onun ilahî olana bakışından toplumsal aidiyetine, tarihle kurduğu ilişkiden estetik zevklerine kadar pek çok alanda anlamlı ipuçları sunar. Bu nedenle bir bölgenin, toplumun veya grubun isim kültürünü mercek altına almak, mahza adlar üzerinden bir sözlük çalışması yapmak demek değildir. Aksine o toplumun zihin dünyasına, tarihî tecrübelerine ve değerler sistemine nüfuz etmeyi mümkün kılan güçlü bir yöntemdir. Onomastik araştırmalar tam da bu sebeple dilbilimsel bir alandan ziyade kültür tarihi, sosyoloji, antropoloji ve dinler tarihi gibi alanlar için vazgeçilmez bir inceleme alanıdır. Adların hangi saiklerle seçildiğini, hangi sembolik anlamları taşıdığını ve zaman içinde nasıl dönüştüğünü incelemek, toplumsal hafızanın nasıl oluştuğunu ve kuşaktan kuşağa hangi kültürel kodların aktarıldığını anlamak açısından büyük önem taşımaktadır.

Annemarie Schimmel'in 1989'da Edinburgh University Press tarafından yayımlanan *Islamic Names* adlı eseri, bu hususta dikkat çekici çalışmalardan biridir.¹ Müslüman Toplumlarında İsim Kültürü ismiyle Türkçeye Mehmet Emin Alp tarafından kazandırılan söz konusu eser, Küre Yayınları tarafından 2024 yılında Türk okuruyla buluşmuştur.² Eserin girişinde ve bibliyografyasında yer alan bilgilere göre Schimmel'den önce İslâm toplumlarında kullanılan isimleri konu edinen farklı çalışmalar yapılmıştır. XIX. yüzyılda Kosegarten (1837) ve Hammer-Purgstall (1852) ile başlayıp Maltzan (1870) ve Colebrooke (1879) ile gelişim gösteren ilk çalışmalar, Arap adlarının yapısı ve künye sistemi üzerine filolojik tespitler olarak varlık göstermiştir.³ Goldziher'in künye, ünvan ve isim üzerine öncü

¹ Annemarie Schimmel, *Islamic Names* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 1989), 137.

² Annemarie Schimmel, *Müslüman Toplumlarında İsim Kültürü*, çev. Mehmet Emin Alp (İstanbul: Küre Yayınları, 2024), 159.

³ J. F. D. Kosegarten, "Über den Vornamen oder die Kunje der Araber", *Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes* 1 (1837), 297-312; Joseph von Hammer-Purgstall, "Über die Namen der Araber", *Denkschrift der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften* 3 (1852), 1-72; Heinrich Freiherr von Maltzan,

makaleleri (1897 vd.) ise adlandırma meselesini sosyokültürel bağlama ilk defa taşıyan çalışmalar olmuştur.⁴ XX. yüzyılın ilk yarısında Hess (1912), Littmann (1921), Ringel (1938) ve Fischer (1932) gibi araştırmacıların bölgesel monografileri literatürü zenginleştirirken; Barbier de Meynard (1907-8) ve Marty'nin (1936) lakap ve yerel isim derlemeleri sahaya önemli malzeme kazandırmıştır.⁵

1950'lerden itibaren Hasan el-Bâşâ (1957) ve Sâmerrâî (1964) gibi Arap araştırmacıların ünvan, lakap ve Müslüman Arap isimlerine dair çalışmaları, bu konuda yerli bir literatürün oluşmaya başladığını gösterir.⁶ 1960-80 aralığında çok sayıda sosyal bilimcinin modern Türkiye, Arap köyleri ve Güney Asya üzerine yaptığı çalışmalar

“Über Beinamen bei den Arabern des Magrib”, *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* 24 (1870), 617-623; T. E. Colebrooke, “On the Proper Names of the Muhammadans”, *Journal of the Royal Asiatic Society* 9 (1879), 171-237.

⁴ Ignaz Goldziher, “Gesetzliche Bestimmungen über Kunja-Namen im Islam”, *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* 51 (1897), 256-266; Ignaz Goldziher, “Über Dualtitel”, *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes* 13 (1899), 321-329; Ignaz Goldziher, “Verheimlichung des Namens”, *Der Islam* 17 (1928), 1-3; Ignaz Goldziher, *Muhammedanische Studien* (Halle: Niemeyer, 1889), 1/267.

⁵ J. J. Hess, *Beduinennamen aus Zentralarabien* (Heidelberg: S. B. Heidelberger Akademie der Wissenschaften, 1912); Enno Littmann, “Beduinen- und Drusen-Namen aus dem Hauran-Gebiet”, *Nachrichten der Akademie der Wissenschaften zu Göttingen* (1921), 1-20; Enno Littmann, “Eigennamen der heutigen Ägypter”, *Studi Orientalistici in onore di Giorgio Levi Della Vida* 2 (1956), 81-93; Heinrich Ringel, *Die Frauennamen in der arabisch-islamischen Liebesdichtung: Ein Beitrag zum Problem der ost-westlichen Literaturübertragungen* (Erlangen: Erlangen Üniversitesi, Doktora Tezi, 1938); August Fischer, *Muhammad und Ahmad, die Namen des arabischen Propheten* (Leipzig: Sächsische Akademie der Wissenschaften, 1932); A. C. Barbier de Meynard, “Surnoms et sobriquets dans la littérature arabe”, *Journal Asiatique* 9 (1907), 173-244; P. Marty, “Folklore Tunisie: L'onomastique des noms propres de personne”, *Revue des Études Islamiques* 10 (1936), 363-434.

⁶ Hasan el-Bâşâ, *el-Elkâbü'l-islâmiyye fi't-târîh ve'l-vesâik ve'l-âsâr* (Kahire: Mektebetü'n-Nahda el-Mısriyye, 1957); İbrâhîm es-Sâmerrâî, *el-A'lâmü'l-'arabiyye: Dirâse luğaviyye ictimâ'iyye* (Bağdat: el-Mektebetü'l-Ehliyye, 1964).

onomastik türü çalışmaları önemli bir noktaya taşımıştır. Bununla birlikte bu zengin literatür ya sınırlı bir bölgeye ya da belirli ad türüne odaklanmıştır. Fas'tan Hindistan'a uzanan geniş bir coğrafyayı, klasik dönemden modern soyadı sistemine kadar bütüncül bir çerçevede bir araya getirebilen müstakil bir araştırmamanın yapılmadığı görülmektedir.

Schimmel'in çalışması tam da bu noktada, dağınık filolojik, folklorik ve sosyolojik birikimi tek bir kültür tarihi perspektifi içinde buluşturan ilk kapsamlı girişim olarak literatürde özel bir yer işgal etmiştir. Bu çerçevede söz konusu eser, İslâm toplumlarının adlandırma geleneklerini geniş bir coğrafya, çok dilli bir kaynak çeşitliliği ve kültür araştırmalarıyla ele alan özgün bir çalışma olarak dikkat çeker. Schimmel'in Arapça, Farsça, Türkçe ve Urduca başta olmak üzere birçok dilde yetkin olması, bu konuda kendisine büyük bir çalışma alanı açmıştır. Ayrıca tasavvuf, İslâm estetiği ve kültür tarihi üzerine uzun yıllar araştırmalar yapması, farklı Müslüman toplumlarla doğrudan temas kurmasına imkân veren akademik tecrübesi, onu böyle bir çalışmayı ortaya koymaya muktedir kılmıştır. Hz. Peygamber'in isim konusuna dair hadislerini, klasik biyografi kitaplarını, Farsça divanları, Osmanlı defterlerini, Güney Asya ve Kuzey Afrika'daki etnografik gözlemleriyle bir araya getirmiştir.

Schimmel'e göre isim, İslâm toplumlarında bir kimlik, aidiyet ve hafıza biçimidir. Bu manada adı incelemek, kültürün zihniyetini çözmektir. Bu sebeple o, *Müslüman Toplumlarında İsim Kültürü* isimli eserinde İslâm kimliğine sahip topluluklarda tercih edilen adların kökenlerini açıklar ve bu toplumların isim vermeye ilgili örf ve adetlerini, isim tercihlerindeki saikleri, isimlerin geçirdiği değişim ve dönüşümlerini disiplinlerarası bir yaklaşımla ortaya koyar. Eser, Müslüman toplumlarda "isim" in bir kelimedenden ibaret olmadığı, inanç, hafıza, kimlik ve toplumsal yapı ile iç içe geçmiş bir kültür

göstergesi olduğu fikri üzerine kuruludur. Bu yönüyle Schimmel'in farklı coğrafyalarda yaşayan Müslümanların ad verme, lakap takma, künye kullanma, ismi değiştirme ve soyadı oluşturma pratiklerini inceleyerek, ismin dinî, sosyal ve sembolik arka planını ortaya koymayı hedeflediği söylenebilir. Ona göre, bir Müslüman çocuğa isim vermek, bir seçim yapmaktan çok daha öte bir şeydir. Çünkü isim koymak büyük bir niyet ortaya koymaktır ve hatta kimlik ve kader tasavvurunu yansıtan bir eylemdir. Bu doğrultuda Schimmel, adlandırma pratiklerini büyük ölçüde betimleyici ve karşılaştırmalı bir kültür tarihi yöntemiyle ele alır. Dilbilim, antropoloji ve folklorun kesişiminde konumlanan malzeme merkezli bir yaklaşım benimser. Bu sebeple de yazarın yöntemi, teorik bir model inşa etmekten ziyade, farklı coğrafyalardan derlenen örnekler, tarihî anekdotlar ve gündelik kullanım biçimleri üzerinden ilerler.

Schimmel, yer verdiği bilgiler için özellikle klasik İslâm ilim geleneğinin temel kaynaklarına yönelir. Hadis külliyyatındaki çocuklara “güzel isim koyma” vurgusunu, siyer ve tabakat kitaplarındaki tam ad kullanımlarını, biyografi literatürünün izlediği künye-neseb-nisbe sıralamasını doğrudan metin üzerinden takip eder. Batı'da Müslüman toplumların isim kültürüyle ilgili ortaya konulan çalışmalardan ve bu alandaki birikimden özellikle istifade eder. Bununla birlikte Schimmel araştırma boyunca sahadan derlediği verileri de kullanır. Pencap, İran, Türkiye ve Güney Asya'daki isim pratiklerine dair bilgileri doğrudan bölge insanlarından, konsolosluk listelerinden ve yerel uzmanlardan edinmiş, metinde bu katkıları isim isim belirtmiştir. Bu nedenle kitap, masa başı araştırmasının ötesine geçer.

Müslüman Toplumlarında İsim Kültürü, altı ana bölüm ile bunlara eklenen özel bir Türkiye değerlendirmesinden oluşur. Eser, önce isim olgusunun kutsallık, kimlik ve kültürel hafıza bakımından ne ifade ettiğini tartışan kavramsal bir girişle başlar. Ardından Müslüman

toplumların adlandırma geleneklerinin çekirdeğini oluşturan yapısal unsurlar (isim, künye, neseb, nisbe, lakab) ayrıntılı biçimde ele alınır. Devamında çocuklara isim verme örf ve adetleri, doğumun zamanına ve aile içi beklentilere bağlı adlandırma pratikleri, dinî referansların ad seçimindeki belirleyici rolü, kız çocuklarına verilen isimlerin estetik ve sosyal temelleri, lakap ve unvanların toplumdaki işlevleri ile modernleşme sürecinde isimlerin geçirdiği fonetik ve kimliksel dönüşümler ayrı ayrı incelenir. Kitabın sonundaki kısa ek ise Türkiye'deki soyadı tecrübesini tarihî bir bağlam içinde değerlendirmeye ayrılmıştır. Sonuna eklenen indeksler eserin ne kadar yoğun terim ve bilgi içerdiğini; dolayısıyla ne denli zengin bir muhtevaya sahip olduğunu gösterir.

Schimmel, eserinin girişinde isim meselesini kişisel bir hatıradan ve erken dönem bir Arap hikâyesinden hareketle temellendirir. Adın İslâm kültüründe sıradan bir işaret olmadığını, varlıkla bütünleşen güçlü bir kimlik unsuru olduğunu vurgular. Şerik b. el-A'ver ile Muâviye (ö. 60/680) arasındaki hicivli diyalog üzerinden isim-kişilik ilişkisine temas eder. Hz. Âdem'e eşyanın isimlerinin öğretilmesini bu sembolik değer in ilahî ve kadim bir temeli olarak okur. Buna göre isim, bireyin toplumsal ve manevi varoluşuna nüfuz eden, kimliği kuran ve geleceğe aktaran temel bir unsurdur. Kahramanların, erenlerin ve tarihî şahsiyetlerin adlarının çocuklara verilmesi, erdemlerin isim üzerinden taşınacağı inancını yansıtır. İsmi değiştirilmesi de basit bir hitap değişikliğinden çok, kimlik ve inanç düzeyinde bir dönüşüm olarak algılanır. Schimmel'e göre isim koyma pratikleri, bir toplumun dinî, siyasî ve kültürel eğilimlerinin aynasıdır ve bir toplumun değer dünyası, isim repertuarı üzerinden okunabilir. Bu çerçevede klasik Arap adı künye, isim, neseb, nisbe ve lakab halkalarından oluşan bir kimlik sistemidir. İsim, aile bağı, coğrafya, mezhep, meslek ve toplumsal itibar gibi kişinin aidiyetlerini taşıyan bir kimlik bütünüdür.

Eserde isim verme uygulaması; dinî hüküm, ritüel, aile hafızası ve toplumsal hiyerarşinin kesiştiği bir alan olarak ele alınır. Sert çağrışımlı câhiliye isimlerinin dönüştürülmesi, kuşaklar arası isim aktarımı, şükran ve korunma temalı adlar, zaman-mekân merkezli adlandırmalar ile bu pratiklerin sembolik boyutu ayrıntılı biçimde değerlendirilir. Kur'ân'dan seçilen isimler, Esmâü'l-hüsna ile kurulan abd bileşimleri, peygamber, imam, evliya ve tarikat merkezli adlandırmalar üzerinden dinî hafızanın isimlere nasıl sirayet ettiğine işaret edilir. Şî-Sünnî ayrışmasının özellikle Hz. Ali (ö. 40/661) ve imamlar çevresinde kurulan farklı ad repertuvarlarında görünür hâle geldiği vurgulanır. Kadın adları bağlamında erkek evlat beklentisinin ürettiği isimler, edebî hafızadan beslenen klasik aşk isimleri, dinî şahsiyet merkezli adlar, künyeler, çiçek, ay, yıldız, cennet ve değerli taş temalı isimler üzerinden kadın kimliğinin sembolik temsilleri ortaya konur. Lakab geleneği ise fiziki özelliklerden hayvan ve bitki benzetmelerine, meslekî ve dinî unvanlardan ed-Dîn ve ed-Devle bileşimlerine kadar geniş bir alan olarak değerlendirilir. Sevgi hitapları, köle adlandırmaları, mahlas geleneği ve modernleşmeyle ortaya çıkan dönüşümler, adın tarih boyunca statü, aidiyet ve kimlikle birlikte sürekli değişerek yeniden inşa edildiğini gösterir. Son olarak 1934 Soyadı Kanunu'nun Türkiye'de adlandırma geleneğinde meydana getirdiği farklılaşma, Cumhuriyet ideolojisinin tarih, mitoloji, milliyetçilik ve meslek üzerinden ürettiği yeni soyadı tipleri çerçevesinde ele alınarak isim kültürünün modern biçimlerine geçişini ortaya koyar.

Schimmel'in söz konusu eseri, Müslüman adlarının çeşitliliğine dair son derece zengin, anekdotlarla beslenen bir panorama sunar. Eserin bölüm düzeni sistematik, tercümede kullanılan dili açık ve anlaşılır, örnek malzemesi ise araştırmacının sahadaki hâkimiyetini gösteren niteliktedir. Bu açıdan kitap, akademisyenler ve geniş okur kitlesine hitap etmekle birlikte, literatürde eksikliği hissedilen bir alanı

doldurmaktadır. Bununla birlikte Schimmel'in İslâm toplumlarındaki isim kültürüyle ilgili tek çalışmasının söz konusu *Islamic Names* adlı eseri olmadığı görülmektedir. Her ne kadar yazarın bu eseri şöhret bulsa da onun İslâm dünyasında isimler ve isim verme meselesini ele aldığı *Von Ali bis Zahra: Namen und Namengebung in der islamischen Welt* (Münih 1993) adlı kapsamlı bir Almanca çalışması daha bulunmaktadır. Schimmel'in isimlerle ilgili verdiği bilgi ve tecrübe hakkında araştırma yapmak isteyenlerin *Islamic Names*'in geliştirilmiş bir versiyonu mahiyetinde olduğu anlaşılan bu çalışmayı da göz önünde bulundurmaları gerekmektedir. Esasen bu eserin gözden kaçırılması, Schimmel'in isimler konusundaki ilmî donanımının eksik temsil edilmesine yol açmaktadır. Bu durum, değerlendirme yapılırken Türkçe okurun Schimmel'i tek bir metin üzerinden sınırlı biçimde tanınmasına sebep olmaktadır. Bu açıdan söz konusu İngilizceden yapılan tercümenin bir başlangıç olarak kabul edilmesi ve mümkünse *Von Ali bis Zahra* isimli çalışmanın da tercüme edilerek Türkçeye kazandırılması ya da en azından sonraki araştırmalarda Almanca aslının dikkate alınması, önemli bir akademik zorunluluk olarak görünmektedir.⁷

Öte yandan *Müslüman Toplumlarında İsim Kültürü* isimli eser, Fas'tan Bangladeş'e uzanan geniş bir coğrafyayı kapsadığı izlenimini verse de pratikte ağırlığını Hindistan, İran ve Türkiye'ye kaydırmaktadır. Malezya, Sudan ve Sahra Altı Afrika gibi önemli Müslüman toplulukları ya tamamen dışarıda bırakmakta ya da son derece sınırlı biçimde ele almaktadır. Bu durum, eserin coğrafi dağılımında belirgin bir dengesizlik oluşturmakta ve Schimmel'in genel İslâm dünyasına dair örüntü çıkarma hedefini doğal olarak zayıflatmaktadır. Bununla birlikte kitabın kısa hacmine rağmen bu geniş coğrafyayı kuşatma çabası, konular arasında yer yer

⁷ Annemarie Schimmel, *Von Ali bis Zahra: Namen und Namengebung in der islamischen Welt* (München: Eugen Diederichs Verlag, 1993).

dağınıklığa ve kategorilerin tam olarak birbirine oturmamasına yol açmıştır. Kimi bölümlerde örnekler yoğunlaşırken, bazı temalar neredeyse sadece birkaç satırla sınırlı kalmıştır. Her halükârda Schimmel, hacminin darlığını zengin örneklem gücüyle telafi etmeye çalışmıştır. Metne serpiştirdiği tarihî anekdotlar, folklorik gözlemler ve farklı dillerden derlediği ad örnekleri sayesinde, eserin eksiklerini kısmen hafifleten bir malzeme çeşitliliği oluşturmuştur.

Schimmel'in eserinde yer yer görülen bilgi atlamaları, tarihî kişilere dair hatalı aktarım yahut Arapça-Farsça özel isimlerin yanlış okunması gibi sorunlar, çalışmanın kapsam alanının geniş tutulmasından kaynaklanan kusurlar olarak görünmektedir. Bununla birlikte Türkçe baskının mütercimi, dipnotlarda sunduğu ayrıntılı tashihleri ve açıklayıcı katkılarıyla metnin ilmî değerini belirgin şekilde artırmaktadır. Mütercim, Schimmel'in yanlış aktardığı künyeleri (Ebü'l-Hacnâ/Ebü'l-Cefnâ gibi), nisbe biçimlerini, etimolojik yorumları, Farsça-Türkçe özel adların doğru anlamlarını, hatalı lakap okumalarını ve tarihî şahıslar arasındaki karışmaları zaman zaman düzelterek metni güvenilir kılmakta ve okuyucuya doğru bir çerçeve sunmaktadır. Örneğin Câhiz (ö. 255/869), Babürlü şehzadesi Hindâl, İbn Dakîku'l-İd (ö. 702/1302), Ebü's-Sâc, Ümmü Ma'bed, Ya'sûb lakabı, Kâzım/Kuşâcim okunuşu, Tahtakılıç ailesi, hatta Geniza belgelerindeki lakapların doğru yazımı gibi çok çeşitli alanlardaki müdahaleler, çevirmenin konuya katkısını göstermektedir.

Schimmel'in çalışmasını değerlendirirken, eserin kendi döneminin ilmî ve entelektüel şartları içinde ortaya çıktığını göz ardı etmemek gerekir. Eserin yazıldığı yıllarda kaynaklara erişim imkânının sınırlılığı ve İslâm coğrafyasına dair sistematik onomastik araştırmaların henüz gelişmemiş olması sebebiyle eserdeki eksikler ve düzensizlikler tabii karşılanabilir. Buna rağmen eser, yayımlandığı günden bu yana zengin malzemesi, karşılaştırmalı

yaklaşımı ve geniş çerçevesi sayesinde akademisyenler ve genel okuyucu için dikkat çekici bir kaynak olmayı sürdürmektedir. Müslüman toplumların adlandırma pratiklerine dair genel ve kuşatıcı bir çerçeve sunması, çalışmayı tarihî bir merak ürünü olmaktan çıkarıp bugün de değerli kılan temel unsurdur. Schimmel, belirli bir bölgeye sıkışmadan, geniş bir Müslüman coğrafyasını ortak isim gelenekleri üzerinden okumaya çalışmıştır. Bu yöntem, daha sonra yapılacak bölgesel ve spesifik onomastik araştırmaların yönünü belirleyen kapsamlı girişimlerden biri olmuştur. Netice itibariyle eser, güçlü yönleri zayıf yönlerinden açık biçimde ağır basan, kapsayıcı bakışı ve titiz gözlemleriyle Müslüman toplumlarda isim kültürünü anlamak isteyen her araştırmacıya yol gösteren kıymetli bir başvuru kaynağı olarak değerlendirilebilir.

Kaynakça

Barbier de Meynard, A. C. "Surnoms et sobriquets dans la littérature arabe". *Journal Asiatique* 9 (1907), 173-244.

el-Bâşâ, Hasan. *el-Elkâbü'l-islâmiyye fi't-târîh ve'l-vesâik ve'l-âsâr*. Kahire: Mektebetü'n-Nahda el-Misriyye, 1957.

Colebrooke, T. E. "On the Proper Names of the Muhammadans". *Journal of the Royal Asiatic Society* 9 (1879), 171-237.

Fischer, August. *Muhammad und Ahmad, die Namen des arabischen Propheten*. Leipzig: Sächsische Akademie der Wissenschaften, 1932.

Goldziher, Ignaz. "Gesetzliche Bestimmungen über Kunja-Namen im Islam". *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* 51 (1897), 256-266.

Goldziher, Ignaz. "Über Dualtitel". *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes* 13 (1899), 321-329.

Goldziher, Ignaz. "Verheimlichung des Namens". *Der Islam* 17 (1928), 1-3.

Goldziher, Ignaz. *Muhammedanische Studien*. 2 Cilt. Halle: Niemeyer, 1889.

Hammer-Purgstall, Joseph von. "Über die Namen der Araber". *Denkschrift der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften* 3 (1852), 1-72.

Hess, J. J. *Beduinennamen aus Zentralarabien*. Heidelberg: S. B. Heidelberger Akademie der Wissenschaften, 1912.

Kosegarten, J. F. D. "Über den Vornamen oder die Kunje der Araber". *Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes* 1 (1837), 297-312.

Littmann, Enno. "Beduinen- und Drusen-Namen aus dem Hauran-Gebiet". *Nachrichten der Akademie der Wissenschaften zu Göttingen* (1921), 1-20.

Littmann, Enno. "Eigennamen der heutigen Ägypter". *Studi Orientalistici in onore di Giorgio Levi Della Vida* 2 (1956), 81-93.

Maltzan, Heinrich Freiherr von. "Über Beinamen bei den Arabern des Magrib". *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* 24 (1870), 617-623.

Marty, P. "Folklore Tunisie: L'onomastique des noms propres de personne". *Revue des Études Islamiques* 10 (1936), 363-434.

Ringel, Heinrich. *Die Frauennamen in der arabisch-islamischen Liebesdichtung: Ein Beitrag zum Problem der ost-westlichen Literaturübertragungen*. Erlangen: Erlangen Üniversitesi, Doktora Tezi, 1938.

Sâmerrâî, İbrâhîm. *el-A'lâmü'l-'arabiyye: Dirâse luğaviyye ictimâ'iyye*. Bağdat: el-Mektebetü'l-Ehliyye, 1964.

Schimmel, Annemarie. *Islamic Names*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 1989.

Schimmel, Annemarie. *Müslüman Toplumlarında İsim Kültürü*. çev. Mehmet Emin Alp. İstanbul: Küre Yayınları, 2024.

Schimmel, Annemarie. *Von Ali bis Zahra: Namen und Namengebung in der islamischen Welt*. München: Eugen Diederichs Verlag, 1993.

Değerlendirme: Bu makalenin ön incelemesi iki iç hakem (alan editörü ve yayın kurulu), içerik incelemesi ise iki dış hakem tarafından çift taraflı kör hakemlik modeli ile incelendi. Bu makale intihal.net kullanılarak tarandı ve intihal içermediği teyit edildi.

Etik Beyan: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Yapay Zeka Etik Beyanı: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde yapay zeka tabanlı herhangi bir araç veya uygulama kullanılmamıştır. Çalışmanın tüm içeriği, yazar tarafından bilimsel araştırma yöntemleri ve akademik etik ilkelere uygun şekilde üretilmiştir.

Mali Destek: Bu araştırmayı desteklemek için fon kullanılmamıştır.

Çıkar Çatışması: Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Telif Hakkı ve Lisans: Dergimizde yayımlanan çalışmaların telif hakları yazarlara, ticari kullanım hakkı dergimize aittir. Yayımlanan çalışmalar CC-BY-NC lisansı altında açık erişim olarak yayımlanmaktadır.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma, etik kurul izni gerektirmeyen nitelikte olup kullanılan veriler literatür taraması/yayımlanmış kaynaklar üzerinden elde edilmiştir.

Yazarlık Katkı Oranı Beyanı: Yazar, çalışmanın tümüne tek başına katkı sağlamıştır.

Mail: tahkikdergisi@haciveyisade.org.tr

Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tahkik>

Review: Single anonymized- Two internal (Field Editor and Editorial Board) and Double anonymized- Two external double-blind peer review. It was confirmed that it did not contain plagiarism by similarity scanning (intihal.net)

Ethical Statement: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and that all studies used are stated in the bibliography.

Artificial Intelligence Ethical Statement: During the preparation of this study, no artificial intelligence-based tools or applications were used. All content of the study was produced by the author in accordance with scientific research methods and academic ethical principles.

Financial Support: The author(s) acknowledge that they received no external funding to support this research.

Conflict of Interest: The author(s) acknowledge that they received no external funding to support this research.

Copyrights and License: The copyrights of the articles published in our journal belong to the authors, while the commercial use rights belong to our journal. Published articles are made available as open access under a CC-BY-NC license.

Ethics Committee Approval: This study does not require ethics committee approval, as the data used were obtained through literature review/published sources.

Author Contribution Statement: The author has contributed to the entire work independently.

Mail: tahkikdergisi@haciveyisade.org.tr

Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tahkik>